ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

„ՄՇԱԿ"

ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

1881 թուին

(ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամմայով ԱՄԵՆ ՕՐ (բացի տօն և տօներին հետեւեալ օրերից).

ՊՐՕԳՐԱՄՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II Առաջնորդող յօդուածներ, III Ներքին տեսութիւն, IV Արտաքին տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Ֆելիետոն և Բանասիրական, VIII Յայտարարութիւններ.

ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 րուբլ, կէս տարվան 6 ր., հինգ ամս. 5 ր., չորս ամս. 4 ր., երեք ամս. 3. ր. երկու ամս. 2 ր. և մի ամս. 1 րուբլ:

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գաւառական մամուլ. — Ներքին տեսութիւն. Փոքրամասնութեան պարտաւորութիւնը. Նամակ Փօթիից. Նամակ Կրասնօվօդսկից. Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին:—Արտաքին տեսութիւն. Թիւրքիա. Ֆրանսիա. Նամակ Պարսկաստանից.—«Մշակի» հեռագիրներ.—Յայտարարութիւններ.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ամբողջ ռուսաց մամուլը անհամբերութեամբ սպասում է տպագրական օրէնքները վերաքննող յանձնաժողովի աշխատութիւնների հետեւանքին:

Որպէս հաստատ իրողութիւն հաղորդում են, որ մամուլը ազատված կը լինի վարչութեան կամայականութիւնից և ենթարկված կը լինի դատարանների իրաւասութեանը: Բայց արդեօք այդ ազատութիւնը կը տրվի միմիայն մայրաքաղաքի լրագիրներին, թէ գաւառական մամուլն էլ նոյն շնորհը կը ստանայ,—այդ դեռ ոչ ոք չը գիտէ:

Եթէ միայն մայրաքաղաքի մամուլը այդ ազատութիւնը կը ստանայ, դա կը լինի մի արտօնութիւն, որ ոչ թէ միայն վնասակար կը լինի գաւառական մամուլին, որովհետև կը կենտրոնացնի մայրաքաղաքների լրագիրների ձեռքում ազատ խօսքի մենավաճառութիւնը, բայց նոյն իսկ մայրաքաղաքների պրէսսային մեծ օգուտ չի տայ, որովհետև բաց անելով նորա առջև մի նոր և լայն գրականական ասպարէզ, մի և նոյն ժամանակ միջոց չի տայ նորան օգտվել այն աղբիւրից, գաւառական մամուլից, որ եթէ ազատ լինէր, անսպառելի նիւթ կը տար նորան:

Գաւառում մի որ և է հասարակական երեւոյթ է պատահում, մի որ և է վարչական զեղծում է կատարվում: Եթէ գաւառական լրագրին իրաւունք չի տրվի արձանագրել այն երեւոյթը, քննել այն զեղծումը,—մայրաքաղաքի թերթն էլ զուրկ կը մնայ այդ երեւոյթի կամ զեղծման մասին տեղեկանալու միջոցից:

Դրութիւնը նոյնը կը մնայ. ամենանշանաւոր երեւոյթների մասին, որոնք պատահում են մեր լայնատարած պետութեան այլ և այլ անկիւններում, մենք ստիպված կը լինենք ուղղակի հաղորդել թղթակցութիւններով մայրաքաղաքի լրագիրներին, առանց իրաւունք ունենալու մեզ մօտ արձանագրել այդ երեւոյթները:

Բայց որովհետև այդ թղթակցութիւնները աւելի դժուար է անել, քան թէ գրել տեղական թերթերում, այդ պատճառով մեծ մասամբ մայրաքաղաքները կապրեն գաւառների հետ անմիջական յարաբերութիւններից զուրկ:

Այդպիսով թէև մայրաքաղաքների մամուլը կը ծաղկի, բայց կը ծաղկի միակողմանի կերպով, գրեթէ ոչինչ օրգանական կապեր չունենալով գաւառների հետ:

Այսպիսի դրութիւնը չէ կարող նպաստել կենտրոնական մամուլի կանոնաւոր զարգացմանը: Ու այդ հասկացել են մայրաքաղաքների թերթերը անդադար ցանկութիւններ յայտնելով, որ իրանց տրվելու ազատութեան մէջ մասն ունենայ և գաւառական մամուլը:

Մայրաքաղաքների մամուլի գործը արդիւնաւոր դարձնելու համար, հարկաւոր է որ և գաւառական մամուլը նոր կեանք ստանայ, կատարեալ ազատութիւն վայելի, որովհետև գաւառական մամուլն է կենտրոնական լրագրութեան կենսատու ոյժը, նրա կենդանի, անսպառելի աղբիւրը:

Միայն կարդալով գաւառական թերթերը, նրանցից քաղուածներ անելով և վերջը դատողութիւն տալով գաւառներում պատահած այս կամ այն երեւոյթի մասին, մայրաքաղաքների մամուլը կը կարողանայ ինքն տեղեակ լինել ահագին պետութեան մէջ պատահող բոլոր անցքերի մասին և ծանօթացնել նրանց հետ իր ընթերցողներին: Բայց այդ անհնարին կը լինի անել, քանի որ գաւառական թերթերը ամենանշանաւոր երեւոյթների վրա դարձեալ ստիպված կը լինեն լռել:

Միանանք և մենք մայրաքաղաքների մամուլի ցանկութիւններին: Ցանկանանք թէ մեր և թէ կենտրոնական մամուլի օգտին, որ գաւառական մամուլը ստանայ ազատութիւն, հաւասար մայրաքաղաքների մամուլի հետ:

Իսկ եթէ այդ չի լինի, մենք կարծում ենք, որ շատ օգտաւէտ կը լինի, եթէ իւրաքանչիւր ռուսաց գաւառական քաղաքի լրագիրների խմբագրութիւնները միասին հաւաքվեն, կազմեն իւրաքանչիւր քաղաքում մի մի բիւրօ, ընդհանուր ոյժերով անդադար թղթակցութիւններ պատրաստեն այն նիւթերի մասին, որոնց տպելը իրանց լրագիրների էջերում անհնարին են համարում, և այդ թղթակցութիւնները ուղարկեն մայրաքաղաքների թերթերին:

Այդպիսով ռուս գաւառական մամուլը մի ճշմարիտ հայրենասիրական գործ արած կը լինի:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ ժողովուրդը գտնվում է իր զարգացման այն շրջանի մէջ, երբ նրա հասարակական միտքը զարթնելով սախական քնից, սկսել է մտածել, հասկանալ իր դրութիւնը, կարգի բերել իր ներքին ուժերը, պարզել իր պիտոյքները և իրաւունքները, հայ հասարակական միտքը գտել և պնդացրել է այն բարոյական կապը, որը միաւորում է բոլոր հայ անուն կրողներին 'ի մի մարմին. բայց զարգացած փոքրամասնութեան գլուխներից բաղկացած հասարակական միտքը կարող է յառաջ ընթանալ և պարզել ժողովրդի իդէալները, մինչդեռ մեծամասնութիւնը կարող է պարզ և որոշ կերպով չիմանալ իր պիտոյքները և իրաւունքները. այսպիսի մի հակասութիւնից կարող է յառաջանալ մի մեծ թէ՛ մտաւորական և թէ՛ կենսական անդունդ, որը երկու կողմերի համար էլ մահուան գերեզման կարող է դառնալ,—փոքրամասնութիւնը զուրկ գործունէութեան իսկական հողից կը թառամի, իսկ մեծամասնութիւնը առանց մտածող և շարժուն մասի կընկնի դարձեալ խոր քնի մէջ:

Ուրեմն մեզ համար ամենահարկաւոր խնդիրներից մէկն է—անխախտելի կերպով հաստատել ամեն մի անհատի գլխում հասարակական մտքի պարզած իդէալները և ձգտումները. երբ անհատը այս ամենը հասկացաւ, այն ժամանակ վերոյիշեալ իդէալները դառնում են նորա համար հաւատք, իսկ հաւատքը պահանջում է համապատասխան գործ, թէ չէ ,,հաւատքը առանց գործի մեռած է:''

Այսպէս փոքրամասնութիւնը իր բոլոր զօրութիւնը պէտք է նուիրի այս խնդրի իրագործման, նա պէտք է թափանցի ժողովրդի բոլոր շերտերը և կեանքի հրաւիրի ամբողջութիւնը հասարակական գաղափարների դրօշակի տակ. նրա գործունէութեան ուրիշ տեղ չը կայ, բացի ժողովրդական հողից, այստեղ է նա ստացել իր կենսական ուժերը, այստեղ էլ պէտք է գործադրի:

Բայց արդեօք կա՞ն մեր մէջ հասարակական գաղափարների կենդանի արտայայտիչները, կա՞ն արդեօք այն գործիչները, որոնց կեանքը պէտք է համապատասխանէ իրանց գաղափարներին. Հասարակութեան կեանքի մէջ կան րոպէներ, երբ ամբողջութիւնը ապրում է իր բոլոր հոգեկան ուժերով և զգացմունքներով, երբ ամեն մի անհատ՝ այսպէս ասած, վառված է իդէայի կրակով, մի այսպիսի րոպէ կարծես մօտենում է մեզ համար. արդեօք կը վառվի՞ մեր սրտերում այն կրակը, թէ սառն խելքով կը մխիթարի՞նք մեր վախկոտ սիրտը և զգուշութեան ծածկոցով կը փաթաթենք մեր նիհար հոգին:

Դէպի քեզ են ուղղված այս հարցերը, դէպի քեզ միայն, հայ ժողովուրդ իմացիր որ պատմութիւնը քո դիրքդ արդէն որոշել է, իսկ կեանքը պահանջում է քո բոլոր ուժերդ ժողովրդի փրկութեան գործին նուիրել:

Մոսկվա Ն. Աբէլեանց

ՆԱՄԱԿ ՓՕԹԻԻՑ

Նոյեմբերի 29

Ի նպաստ Վանի հիւանդանոցի տեղս հաւաքած փոքրիկ գումարս, որ է 33 րուբլ. ներկայիս խաւրելով յարգութեանդ, կը խնդրեմ բարեհաճէք հասուցանել ուր հարկն է. և նուիրատուաց ցուցակը ձեր ազգօգուտ «Մշակի» համարներու մէկին մէջ տպագրէք ի միամտութիւն

նոցա: Աճառասիկ ցուցակը. Ս. Ավճեան 5 ր., Մ. Ալխազեան 3 ր., Ալեւով 1 ր., Ա. Լեւիչ (հրէայ) 1 ր., Կ. կառլօնայ (յոյն) 1 ր., Պապիկ 1 ր.. Լէյպման (հրէայ) 1 ր., Անյայտ ոմն 3 ր., Գ. Տէր-Օվակիմեան 3 ր., Ֆ. կաճառավայ (վրացի) ր., Լ. Հասան-Ջալալեան 50 կ., Ոմն 50 կ., Ս. Քոխլիատի (յոյն) 2 ր., Տ. Վանցեան 3 ր., Հ. Д....онь Սաքար-օղլի (Թիւրք) 1 ռուբլ. Մուստ. Արիֆն-օղլի (Թիւրք) 1 ր., Մ. Շահոյեանց 60 կ., Պլիւմպերկ (հրէայ) 1 ր., Քէօմիւրճեան 3 ր. 40 կ.. Ընդամենը 33 ր.. փոստի ծախքը ես վճարած եմ:

Ա. Քէօմիւրճեան

ՆԱՄԱԿ ԿՐԱՍՆՕՎՕԴՍԿԻՑ

—

25 նոյեմբերի

Կարդալով ձեր պատուական լրագրի մէջ Թշուառ ազգայնոցս ներկայ դրութիւնն, մեր Կրասնօվօդսկու փոքրիկ խումբի մէջ յղացուցի մի բարի միտք իբր օգնել հայ եղբարցս:

Վասնորոյ կը խնդրեմ ընդունել փոքրիկ նուէրքս և հասուցանել բարեհաճէք ուր հարկն է, և ի միամտութիւն նուիրողաց տպագրել անունները:

Շուշեցի Ա. Աւագեանց 5 ր., Գ. Տէր-Պետրոսեանց 5 ր., Ս. Նասիբեանց 5 ր., Ա. Թէոնեանց 5 ր., Ի. Յ. Շահունցեանց 5 ր., Ա. Աբրամեանց 3 ր., Ի. Շահինեանց 3 ր., Մ. Յարութիւնեանց 3 ր., Տէր-Եղիազարեան 3 ր., Կ. Պարոնեանց 2 ր., Ն. Քոչարեանց 2 ր., Յ. Բաղալեանց 2 ր., Վ. Դաւիթեանց 2 ր., Կ. Ասրիեանց 2 ր., Յ. Աւետիսեանց 1 ր. 50 կ., Գ. Ղահրամանեանց 1ր. 50կ., Մ. Առաքելեանց 1 ր., Յ. Բաքայեանց 1 ր., Ե. Յովհաննէսեանց 1 ր., Կ. Յարութիւնեանց 1 ր., Յ Բարղամեանց 1 ր., Ա. Օհանեանց 1 ր., Թ. Էլչիբէկեանց 1 ր., Մ. Բալայեանց 1 ր., Ա. Սարուխանեանց 1 ր., Շ. Բաղիրեանց 1 ր., Անյայտ ոմն 1 ր., Ե. Ղազիեանց 1 ր., Թ. Տէր-Յարութիւնեանց 1., Ս. Տէր-Յարութիւնեանց 1 ր., Մ. Տէր-Յովհաննէսեանց 1 ր., Մ. Վարդանեանց 1ր., Ա. Ղազիեանց 1ր., Ա. Ֆարհանեանց 50 կ., Ն Բաղդասարեանց 50 կ.. Շամախեցիք. Մ. Մայիլեանց 5 ր., Ա. Տէր-Գասպարեանց 2 ր., Կ. Թառայեանց 2 ր., Գ. Վարդանեանց 2 ր-, Կ. Դոնղարեանց 1 ր., Մ. Լալայեանց 1 ր., Թ. Ասլանեանց 20 կ. Թիֆլիսեցիք. Մ. Դախտանեանց 6 ր., Գ. Տէր-Սահակեանց 3 ր., Գ. Առաքելեանց 1 ր., Ա. Անդրէեանց 1. ր., Կ. Բախտաջէ 1 ր., Կ. Յակոբեանց 1 ր., Ա. Ջէտէյջէ 30 կ.. Նուխեցիք. Գ. Դիլզարեանց 2 ր., Մ. Մուսէսեանց 1 ր.. Աստրախանցի. Յ. Ալէքսանդրեանց 2 ր., Գ. Բաբայեանց 1 ր., Եկօր Կարապետեանց յոյն 3 ր., Ոմն 20 կ.. Գումարն է 102 ր., 70 կ.. Եօթանասուն կոպէկ փոստի ծախք վեր առնելով, մնացեալ գումարն է հարիւր և երկու մանէթ.

Ա. Աւագեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, դեկտեմբերի 3-ին

«Մեղու» լրագիրը սեպտեմբեր ամսում իմ անունով մի կեղծ նամակ հրատարակելով իր երկարաբան նախերգանքի մէջ փափաք էր յայտնում Ամիրխանեանցի ուրիշ նամակներն էլ տպել, և խնդրում էր, ում մօտ որ նորանցից գտնվի իրան ուղարկել տպելու. Մինչև ցարդ «Մեղուն» էլ մենք էլ. զուր սպասեցինք նոմէրաւոր նամակների տպվելուն. Երեւում է, որ դատաստանի ձայնը երկիւղ պատճառեց.

Բայց ինչ և իցէ. հիմա Հայկակ ոմն Լուսինեան հանդէս է դուրս եկել և հրապարակով պարծենում է, թէ «իր մօտ ապահովութիւն են վայելում» Ամիրխանեանցի նամակներից շատերը. «Պսակն» ասում է, թէ այդ անձը առաջ աւետարանական էր և հիմա լուսաւորչական է եղել. ուրեմն շատ էլ հաւանական է, որ Ամիրխանեանցի նամակներն ունենայ.

Ես Ամիրխանեանցս կարող եմ վստահաբար ասել, որ իմ գրած նամակներս լոյսից չեն վախենայ—և երբ էլ որ հրատարակվեն՝ կարող են ինձ միմիայն շահաւէտ լինել. Եթէ այսպէս չը լինէր, Լուսինեանն այսքան ժամանակ նրանց իր գզրոցում չէր բանտարկի. և հիմա էլ ասում եմ, եթէ այսպէս չէ, նա քաջութիւն կունենայ իմ գրած նամակների խսկականը—և ոչ թէ ինքնահնար պատճէնը—«Մեղու» լրագրին տալ հրատարակելու. Էլ որ օրի համար էք պահում. համեցէք, բոլոր աշխարհքը տեսնէ. Բայց ես գիտեմ, որ նախ Լուսինեանը չի տայ իմ նամակները, և երկրորդ, եթէ նա տայ էլ՝ «Մեղուն» չի տպի.

Ա. Ամիրխանեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 7 դեկտեմբերի

Ներկայ ուսումնական տարուայ սկզբում մեր մասնաւոր ուսումնարանից ընդունվեցին աշակերտներ քաղաքիս միջնակարգ զանազան ուսումնարաններում. Կլասիքական գիմնազիօնի առաջին դասատան մէջ ընդունվել են չորս աշակերտ. Նոյն գիմնազիօնի առաջին պատրաստականի մէջ—ինը. Ռէալական ուսումնարանի առաջին դասատան մէջ—երկու. Մասնաւոր ռէալական ուսումնարանի երկրորդ դասատան մէջ—մէկը. Տէխնիքական ուսումնարանի առաջին պատրաստականի մէջ—երկու. Ներսիսեան դպրոցի առաջին դասատան մէջ—մէկը. Արհեստաւորաց ուսումնարանի առաջին դասատան մէջ—երեքը. Ընդամենը քսան և երկու պատրաստված աշակերտ տուել է մեր ուսումնարանը.

Յարգոյ խմբագիր, խնդրեմ այս հաշիւը տպագրէք ձեր լրագրում ի գիտութիւն հասարակութեան.

Կ. Բէլախեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 1 դեկտեմբերի

Չեռնօգորցիները, ալբանեացիները, սերբիացիները, բօլղարները, ռումանիացիները, յոյները, վերջապէս սրանց նման երկրորդական անկախ ազգութիւնները Կ.Պօլսոյ կառավարութեան աչքը այնքան չը կարողացան վախեցնել, որքան վերջին ժամանակներս հայը սարսափեցուց: Այժմ յուսահատեալ տաճիկի գիշերը երազին մէջ ահ ու սարսափով երեցած բանը հայն է, Վոսփորի բատիշահին ինչ բան ցոյց տաս չի վախենար, մինչև անգամ Էջմիածնայ խոշոր վեղարով սարսափելի կաթողիկոսը ցոյց տուր, չես կարող վախցնել, բաւական է որ սև և սրածայր վեղարով Ներսէս պատրիարքին տեսնէ, վախէն լեղին կը պատռի. Ներսէս պատրիարքին անչուշտ կախարդ կը կարծեն, որովհետև քանիցս անգամ Թոնաւորել ուզեցին, չը մնաւ, հրաժարէլ պաշտօնէդ, Կ. Պօլսից դուրս ել ասացին, նա ոչ լսեց, ոչ գնաց. Խրիմեանը Վանայ մէջ ապստամբներու պարագլուխն է, յետ կանչէ, ասացին, Ներսէս պատրիարքը պատասխանեց թէ՝ ես չեմ խառնվիր, Էջմիածին ինձանից մեծ կաթողիկոս կայ, Խրիմեանը նրանից պահանջեցէք. Հայաստանի մէջ ապստամբներ երեւան ելեր են, նրանց ինչու չէք զսպել՝ ասացին, պատրիարքը պատասխանեց թէ հիմայ ժամանակը ուչ է, առաջ խելքներդ ուր էր. վերջ ի վերջոյ այս համարձակ և անվախ պատասխաններէն Մուհամմէդի հետևողների հայերից ունեցած վախը այնքան սաստկացել է, որ 22 նոյեմբեր Թուականով Կ. Պօլսէն ինձ հասած մի նամակի բովանդակութեանը նայելով, այս օրերս այս վախը մինչև նախապաշարմունքի հասել է, և հետևաբար նախանձելի հետևանքներ չէ ունեցել. Նախապաշարեալ կառավարութիւնը հրամայել է, որ լաւ հսկողութիւն անեն հայերուն, հարէմներու մէջ փլաւ և խօշաբ ուտելով ուղեղնին ջուր կտրած Թիւրք դիպլօմաթներն էլ իսկոյն գործելու սկսել են. Նախ և առաջ ծխախոտի մի գործատուն՝ որուն տէրը հայ է եղել, ոստիկանութեան կողմանէ բռնութեամբ փակվել և մէջ գտնված ծխախոտները յետ գրաւելով՝ գործատան տէրը բանտարկվել է, որուն վճիռը պիտի լինի եղեր աքսոր կամ տաժանակիր աշխատութեանց դատապարտութիւն. պատճառը՝ որովհետև ծխախոտը մէջը Ճղրվելու համար պատրաստված Թղթաչէն տուփերուն վրա Հայկայ պատկերներ կան եղել, նմանապէս պահարաններուն վրա «Մայր Հայաստան» գրված բաբերոսի Թուղթ ծախողներուն ամենքն էլ բանտարկվել են, սրճարաններուն մէջ բստ փաղեմի սովորութեան պատերէն կախված «բարերարք Հայաստանեայց» պատկերները ջարդել կտոր կտոր են արել, սպառնալով միանգամայն որ միւս անգամ եթէ յանդգնին, այսպէս իրենց գլուխն էլ պիտի ջախջախեն. Մի բան մոռացել են, այն է, նորածին հայ երեխաներուն հայու անուններ տալը արգելել, օրինակ, փոխանակ Արամ, Եբուանդ, Արտաշէս, Տիգրան և այլն անուանելու, հայ մանկտոյ Մուստաֆայ, Հասան, Հիւսէյին, Օսման անուններով մկրտել.

Աֆերիմ, հանճարեղ դիպլօմաթ Հաճի Մէհմէտ աղաներ, ինչ նուրբ և հեռատես քաղաքականութիւն. խեղճերը չը գիտեն որ այս բարբարոսութիւնը առաւել նպաստաւոր է հայկական խնդրոյն քան թէ վնասակար. Ո՞վ գիտէ սերային որ Այիշէ կամ Ֆաթիմէ խանումին թելադրութեամբը այս բարբարոսութիւնը կատարվել է. որովհետև տեղս ես երբեմն մեծ դեր կը խաղան դիպլօմասիութեան մէջ, երեւակայեցէք որ շատ անգամ մի կնճռոտ հարցի վճիռը՝ սերային մէջ առաջնակարգ մի խանումին չրթունքներէն քաղուած վավաշոտ համբոյրից կախում ունի……

Դաւիթ մարգարէն ասել է «Երանեալ է այր որ ոչ գնաց 'ի կորուստս ամբարշտաց և յաթոռս ժանտից ոչ նստաւ», ես մարգարէ չեմ, բայց իրաւունք ունեմ ասելու «Երանեալ է հայ որ ոչ գնաց 'ի մայրաքաղաքն Մահմետականաց, և 'ի գահն սուլթանին նա ոչ նստաւ». Այսպիսի մի քաղաքի մէջ ուր ամենայն րոպէ մահու և կենաց խնդիրը կայ, արդարև հազար փառք ու պարծանք է ազգին համար Ներսէսի նման հաստատամիտ, անձնանուէր և անվեհեր գործող մի պատրիարք ունենալը. Թող ուրիշները օրինակ առնուն. Սա ևս տեղեկութիւն գրված է Կ. Պօլսից որ սրբազան Պատրիարքը իր անձին ապահովութեանը համար իւր բնակած տանը դրանը առաջը ոտից մինչև գլուխը զինեալ երկու հակայ պահապաններ է կանգնեցրել.

Կ ը ռ օ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Կ. Պօլսից ստացված են հետևեալ տեղեկութիւնները դեկտեմբերի 6-ից. Մի տեսակ զանազանութիւն կայ ռուս լրագիրների հայեացքների մէջ յունական խնդրի վրա և այն երկիւղի մէջ, որ կրում է Բ. Դուռը ռուս-անգլիական դաշնադրութեան մասին: „Վակիթ“ լրագիրը ուրախութեամբ յայտնում է, որ ռուսաց լրագիրներից գլխաւորները Յունաստանին խորհուրդ են տալիս դգոյշ լինել, իսկ Թիւրքաց մինիստրները սարսափով մտածում են ռուս-անգլիական դաշնադրութեան հաւանականութեան մասին: Մինիստրների ասածների համեմատ Բ. Դուռը հաւատացած է, որ Գերմանիա, Աւստրիա և մինչև անգամ Ֆրանսիա Թիւրքիային ձեռնտու. չէզոքութիւն կը պահեն յունական խնդրի վերաբերութեամբ: Եթէ գործը սուլթանից կախված լինէր և նա ունենար անհրաժեշտ դրամական միջոցներ, նա անյապաղ կը յարձակվէր Յունաստանի վրա, աւելի շուտ քան թէ այս վերջինը դաշնակիցներ կը գտնէր: Սուլթանի խորհրդատուները այն կարծիքի են, որ նա շուտով պէտք է հարուած հասցնի Յունաստանին, բայց Աբդուլ-Համիդ տատանվում է, երկիւղ կրելով, որ պատերազմը կարող է արիւնհեղ և երկարատև լինել: Պատերազմի երկարելը միակ բանն է, որ յետ է պահում սուլթանին:

Պ. Գօշէն այս շաբաթ ուղևորվում է Անգլիա, որպէս զի յայտնէ Գլադստօնին իր կարծիքները յունական, հայկական և ֆինանսական խնդիրների մասին, որոնք նրա փորձառութեան հետևանքներ են: Այդ կարծիքները յայտնելուց յետոյ նա կը վերադառնայ Կ. Պօլիս և կը մնայ այստեղ այնքան ժամանակ, որքան հարկաւոր կը լինի այդ հարցերը այնպէս վճռելու համար, ինչպէս կը կարգադրէ անգլիական կառավարութիւնը: Այս հանգամանքը ապացուցանում է Թիւրքերին, որ Գլադստօն վճռել է հետևել իր նախկին քաղաքական նախագծին: Նրան ընդդիմադրելու համար Թիւրքիան իշխան Բիսմարկի գիրկն է ընկել, բայց այդ էլ նրան չի ազատի:

Ակներև է, որ եթէ գարնանը Գամբետտա Ֆրանսիական կառավարութեան գլուխը կանգնի, քաղաքական գործերի դրութիւնը բոլորովին կը փոփոխվի. Երևի դաշնակցութիւն կը հաստատվի Ֆրանսիայի, Անգլիայի և Ռուսաստանի մէջ աւստրօգերմանական դաշնակցութեան դէմ. Թիւրքերը հաւատացնում են, որ Ռուսաստանը չէ սիրում Յունաստանին և Թշնամի է նրա զարգացմանը: Միևնոյն ժամանակ նրանք ասում են, որ Անգլիայի շահերի համար վնասակար կը լինէր, եթէ նա դաշնակցութիւն կապէր Ռուսաստանի հետ, բայց վախենում են, որ Ֆրանսիայի միջնորդութեամբ և փոխադարձ զիջումներով այդ դաշնակցութիւնը կարող է կայանալ: Եթէ յոյն-Թիւրքական պատերազմը կը տևի մինչև այդ դաշնակցութեան կայանալը, կամ այդ միութիւնը պատճառ առնելով, Թիւրքիան Թշնամական գործողութիւններ կըսկսի Ասիայի կողմից, այդ դէպքում սուլթանի մինիստրները չափազանց դժուար և մինչև անգամ աննախանձելի դրութեան մէջ կը լինեն:

Այս հանգամանքները ի նկատի առնելով, Թիւրքիան մի որոշ վճիռ չէ կայացնում յունական խնդրի վերաբերութեամբ: Շատ հաւանական է, որ վերջը Թիւրքիան գործէ այն խորհուրդների համեմատ, որ նրան կը տայ Աւստրիան: Իսկ այս պետութիւնը իր վերջին խօսքը միայն այն ժամանակ կը յայտնի, երբ Իտալիան կը համաձայնվի նրա կողմն անցնել: Օրերումս իտալական դեսպան, պ. Կորտիին, մի բարեկամական խօսակցութեան ժամանակ հարց առաջարկեցին իտալական կառավարութեան ապագայ քաղաքականութեան մասին: Նրա պատասխանը հետևեալն է:

,,Շատ հաւանական է, որ եկող գարնանը Գամբետտայի ձեռքն ընկնի Ֆրանսիայի կառավարութիւնը և այն ժամանակ աւստրօ-գերմանական դաշնակցութեան դէմ անպատճառ մի դաշնակցութիւն կը կազմվի Ֆրանսիայից, Անգլիայից և Ռուսաստանից: Ես բոլորովին չը գիտեմ, թէ իմ կառավարութիւնը ո՞ր կողմը կանգնի, բայց կարող եմ հաստատ ասել, որ Գերմանիան և Աւստրիան մեզ շատ ձեռնտու առաջարկութիւններ են անում:“

Կոմս Կորտիի խօսակիցը կարծում է այդ յայտնութեան հիման վրա, որ Իտալիան վերջը կենտրօնական պետութիւնների կողմը կանգնի, չը նայելով, որ ինքը, կոմս Կորտի, Աւստրիայի և Գերմանիայի հակառակորդ է:

Թէպէտ ամենքը սպասում են այս դաշնակցութիւնների կապվելուն, այնուամենայնիւ չեն կարծում, որ դրանք ընդհանուր եւրօպական պատերազմի պատճառ դառնան, միայն դաշնակցութիւններից մէկը ծնչում կը գործի Բ. Դրան վրա յունական, հայկական և ֆինանսական հարցերի վերաբերութեամբ:

Այս է պատճառը, որ սուլթանը թոյլ է տալիս աւստրօ-գերմանական դաշնակցութեանը առաջնակարգ դեր խաղալ Կ. Պօլսի մէջ: Բայց յունական, հայկական և ֆինանսական խնդիրները այնպիսի պատկեր են ստացել, որ սուլթանը, երկիւղ կրելով իր անձնական կամ ամբողջ Թիւրքիայի անկումից, պէտք է հրաժարվի կայր և